

04.07.2012

Krótką historia wycinanek ludowych

autor: Joanna Kobylska

Czym są wycinanki i ile frajdy daje ich tworzenie, wie każdy przedszkolak. Niestety w dzisiejszych czasach wycinanki kojarzą się tylko z dziecięcymi zabawami. Wielka szkoda, bo jest to piękna tradycja polskiej kultury ludowej, sięgająca swoimi korzeniami XIX w. Warto poznać jej historię.

Wycinanki to nic innego, jak motywy zdobnicze wycinane ostrym narzędziem z kartki papieru. Ornamenty te mogą mieć charakter zarówno realistyczny, jak i abstrakcyjny. Często przybierają kształty geometryczne lub organiczne (roślinne, zwierzęce, antropomorficzne). Cechą charakterystyczną większości wycinanek ludowych jest ich symetryczność do jednej lub kilku osi, którą osiąga się poprzez składanie papieru. Co ciekawe, wycinanki tworzone za pomocą nożyc do strzyżenia owiec bez uprzedniego narysowania wzoru. Bez wątplenia wymagało to od ich autora dużej wprawy i kunsztu.

Początkowo wycinanki tworzone z białego papieru, gdyż dopiero w połowie XIX w. pojawił się kolorowy papier glansowany. Papier ten był wycinankową rewolucją, ponieważ od tego momentu wycinanki ludowe zaczęły zachwycać nie tylko kształtem i precyzją formy, ale także całą paletą barw. Gotowe dzieła naklejano bezpośrednio na piec, belki i ściany chałup lub wcześniej przed zawieszeniem podklejano je kartonikiem.

Wycinanka ludowa pełniła dwojaką funkcję. Z jednej strony miała ona charakter typowo dekoracyjny (oprócz ozdabiania wnętrz przede wszystkim przystrajano wycinankami obrazy święte). Z drugiej zaś strony można dopatrywać się w wycinankach funkcji magicznej (najczęściej zmieniano je raz do roku, na wiosnę, co miało związek z rytuałem przejścia, budzenia się przyrody do życia).

Wycinanki nie były typowe dla całego terytorium Polski, występowały zazwyczaj w jej centralnej oraz południowo-wschodniej części. Najstarsze egzemplarze pochodzą z okolic Łowicza, Kołbieli oraz Kurpiowszczyzny. Do polskiej tradycji ludowej wycinanki weszły stosunkowo późno, bo dopiero w XIX w. Najprawdopodobniej zwyczaj ten zaczerpnięto z kultury żydowskiej, gdzie chłopcy w święta przyzdabiali wycinankami okna swoich domów. Jednak na polskiej wsi wycinaniem zajmowały się tylko kobiety, które rzemiosła uczyły się od swoich babć i prababć. Każda gospodyni wyrabiała swój własny styl, jednak z biegiem czasu zaczęto wyszczególniać cechy typowe wycinanek z danego regionu, np. wycinanka łowicka, kurpiowska.